

TIZIMLI YONDASHUV VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA O‘QUVCHILARNING MA’NAVIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH

Maxmatqobilova Dildora Baxtiyor qizi

Mengliyeva Dilshod Kamolovna

Termiz davlat pedagogika instituti talabalari

Annotatsiya Ushbu maqolada tez sur’atlarda rivojlanayotgan mamlakatimiz ta’lim tizimiga raqamli texnologiyalarga asoslangan innovatsion yondashuvlar mazmuni ochib berilgan. O‘quvchi-yoshlarda uzluksiz ta’lim jarayonida ma’naviy tarbiya va uning globallashuv bilan bog‘liqligi ko‘rsatilgan. Mamlakatimizda uzluksiz ta’lim bosqichlarida innovatsion yondashuvning oqibatlarini bayon qilingan.

Kalit so‘zlar Globallashuv, raqamli texnologiya, uzluksizlik, innovatsiya, sun’iy intellekt, interaktiv, pedagog, metod

Kirish

XXI asrda ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri – o‘quvchilarni nafaqat bilim bilan qurollantirish, balki ularning ma’naviy dunyoqarashini ham zamon talablariga mos ravishda shakllantirishdir. Shu nuqtayi nazardan, tizimli yondashuv va raqamli texnologiyalardan foydalanish o‘zaro uyg‘unlashganda samarali natija berishi tobora isbotlanmoqda. Tizimli yondashuv orqali tarbiya jarayoni bosqichma-bosqich, bir-biri bilan uzviy bog‘langan tarzda tashkil etiladi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar va zamonaviy pedagogik usullar ta’limning sifatini oshirishda muhim vositadir. Ushbu maqolada tizimli yondashuv asosida raqamli vositalarni samarali qo‘llash orqali o‘quvchilarning ma’naviy qadriyatlarini rivojlantirish usullari hamda pedagogik tamoyillar tahlil qilinadi. Shuningdek, uzluksiz ta’lim tizimida raqamli transformatsiya jarayonida yuzaga keladigan imkoniyatlar va qiyinchiliklar ham ko‘rib chiqiladi. Globallashuv sharoitida raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt butun dunyo bo‘ylab jamiyatning, iqtisodiyotning va turmush tarzining asosiy omillaridan biriga aylangan. Ushbu texnologiyalar nafaqat texnikaviy innovatsiyalarni, balki yangi iqtisodiy tizimlarni va madaniy o‘zgarishlarni yaratishga yordam bermoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellektning jadal rivojlanishi bilan bog‘liq bo‘lgan muammolar, imkoniyatlar va xavf-xatarlar ham katta ahamiyatga ega. Zamonaviy dunyo raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt sohalaridagi inqilobiy o‘zgarishlar bilan yuzlashmoqda. Ular butun jamiyat, iqtisodiyot, ilm-fan va kundalik hayotni

Learning and Sustainable Innovation

tubdan o'zgartirib yubormoqda. Yangi texnologiyalarning paydo bo'lishi va sun'iy intellekt tizimlarining rivojlanishi insoniyatga yangi imkoniyatlar yaratish bilan birga, turli xil qiyinchiliklarni ham keltirib chiqarmoqda. Shu sababli, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning ahamiyatini to'g'ri anglab yetish o'quvchi-yoshlar uchun zarurdir. Raqamli texnologiyalar ta'lim sohasiga ham katta ta'sir ko'rsatdi. Masofaviy ta'lim, onlayn kurslar va o'rganishni avtomatlashtirish imkoniyatlari o'quvchilar va o'qituvchilarga yangi o'qish metodlarini taqdim etdi. O'zbekiston "Milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari" tamoyili asosida taraqqiyotning yangi bosqichiga qadam qo'ydi. Yangi davr shiddati ta'lim-tarbiya tizimiga ham o'zining aniq, qat'iy talablarini qo'ymoqda. Ushbu talablar doirasida ta'lim sohasida pedagoglarning moddiy-ma'naviy sharoiti tubdan yaxshilanib, ta'lim sifatini oshirishning zamonaviy texnologiyalari joriy qilinmoqda. Tarbiya va ta'limni bir-biridan alohida ajratib bo'lmaydi, bu ikki jarayon o'zaro uyg'un, uzluksiz asosda tashkil etilgandagina odobli, axloqiy fazilatlarga ega, yuksak ma'naviyatli, shu bilan birga bilimdon, zukko, ruhan va jismonan sog'lom, keng dunyoqarash va tafakkurga ega, zamonaviy kasb-hunar egasi bo'lgan vatanparvar yoshlarni tarbiyalashga qaratilgan. O'zbekistonda yoshlar tarbiyasini zamonaviy asosda ilmiy-texnologik isloh qilish borasida olib borilayotgan ishlar uni bugungi kun ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda ilmiy asoslangan tayanch kompetensiyalar, fazilatlar asosida shakllantirishni talab etmoqda.

So'nggi yillarda UNESCO va UNICEF ma'lumotlariga ko'ra, ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish samaradorligini 30–40 % gacha oshirishi aniqlangan. Bu holat nafaqat fanlarni o'qitishda, balki ma'naviy tarbiya jarayonida ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Chunki raqamli vositalar o'quvchilarga dunyo tajribasi, tarixiy manbalar, diniy va falsafiy qadriyatlar haqida bevosita, vizual va interaktiv shaklda ma'lumot olish imkonini yaratadi[11].

Tizimli yondashuv esa bu jarayonni tasodifiy emas, balki izchil va maqsadli pedagogik model asosida tashkil etish imkonini beradi. Masalan, agar o'quvchilar "axloqiy tanlov" mavzusini o'rganayotgan bo'lsa, ularni faqatgina nazariy bilim bilan cheklash emas, balki raqamli simulyatsiyalar orqali turli vaziyatlarda qaror qabul qilishga yo'naltirish katta natija beradi. Bu usul ularning dunyoqarashini kengaytirib, real hayotda mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga tayyorlaydi.

Qiziqarli faktlardan yana biri shundaki, Janubiy Koreya ta'lim tizimida 2011-yildan boshlab maktablarda raqamli darsliklar joriy etilgan va natijada o'quvchilarning kitobxonlikka qiziqishi pasaymagan, balki aksincha, ma'naviy-axloqiy mavzular bo'yicha onlayn munozaralarga qo'shilish darajasi oshgan. Bu esa raqamli

texnologiyalar ma'naviyatni susaytiradi degan qarash biryoqlama ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, "PISA" xalqaro tadqiqotlari natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli vositalardan samarali foydalangan o'quvchilar nafaqat fanga oid ko'rsatkichlarda, balki ijtimoiy va axloqiy kompetensiyalarda ham yuqori natijaga ega bo'lgan. Demak, raqamli texnologiyalarni ma'naviy tarbiyaga singdirish zamonaviy ta'limning zaruriyati sifatida namoyon bo'lmoqda[10].

Tarbiyaga yangicha, tizimli yondashuv, bolada tayanch fazilatlarni kafolatli shakllantirishda oila, maktabgacha ta'lim, umumiy ta'lim, o'rta maxsus kasb-hunar va oliy ta'lim muassasalari, mahallalarning ijtimoiy-pedagogik imkoniyatlarini to'liq yuzaga chiqarishni va ular orasida ilmiy-metodik uzviylikni yangi darajaga ko'tarishni taqozo etadi. Vatanga sadoqat, burch va mas'uliyat, tashabbuskorlik va boshqa fazilatlar yoshlar ongida nazariy tushunchalar sifatida qolib ketgani holda uning tabiatida amaliy odatlarga aylanmayapti. Buning oqibatida ularning ushbu fazilatlar haqidagi so'zlari bilan amallari orasida tafovut namoyon bo'lmoqda, bu esa har yili mustaqil hayotga kirib kelayotgan yigit-qizlarning hayotda o'z o'rinlarini topishlarida bir qator muammolarni yuzaga keltirmoqda. Ayrim o'quvchi-yoshlarda yuksak maqsadlarning shakllanmaganligi, o'zini o'zi o'qishga safarbar qilish, iroda, matonat, tirishqoqlik, harakat fazilatlari yetarli rivojlanmaganligi ta'lim sifatiga ham zarar ko'rsatmoqda[9].

Muhokama

Bugungi globallashuv va raqamli taraqqiyot davrida ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda tizimli yondashuv hamda raqamli texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda faqatgina an'anaviy metodlardan foydalanish yetarli emas, balki zamonaviy raqamli vositalar orqali ularda ma'naviy qadriyatlarga nisbatan ongli munosabat hosil qilish zarur. Shu nuqtayi nazardan, tizimli yondashuv o'quv jarayonini yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi, bunda ta'lim mazmuni, metodlari, shakllari va vositalari o'zaro uyg'unlikda qo'llaniladi. Shuni ta'kidlash lozimki, raqamli texnologiyalar, jumladan, interaktiv platformalar, onlayn ta'lim resurslari, virtual laboratoriyalar va ijtimoiy tarmoqlar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish, ma'naviy qadriyatlarni qiyosiy tahlil qilish hamda zamonaviy axborot oqimida ularni ongli ravishda ajratib olish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bunda o'qituvchining vazifasi – raqamli vositalardan foydalanish jarayonini maqsadli tashkil etish, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va qiziqishlariga mos ravishda ma'naviy-ma'rifiy mazmun bilan boyitishdan iboratdir[8].

Shuningdek, tizimli yondashuv asosida ishlab chiqilgan pedagogik model

Learning and Sustainable Innovation

o‘quvchilarning ma’naviy dunyoqarashini rivojlantirishda quyidagi natijalarni beradi:

- a) ma’naviy bilimlarning uzluksiz va izchil o‘zlashtirilishini ta’minlash;
- b) raqamli muhit orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘un holda targ‘ib qilish;
- c) axborot makonida ma’naviy immunitetni shakllantirish;
- d) o‘quvchilarda ijtimoiy mas’uliyat, vatanparvarlik, tolerantlik kabi fazilatlarni rivojlantirish.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda raqamli texnologiyalarni ta’limga joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar olib borilmoqda. Xususan, “Raqamli ta’lim milliy platformasi” yaratildi, maktablarda “Elektron kundalik” va onlayn kutubxona tizimlari keng joriy qilinmoqda. Shu orqali o‘quvchilar milliy va umuminsoniy qadriyatlarga oid elektron resurslardan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘ldilar. Bundan tashqari, respublikamizdagi ko‘plab umumta’lim maktablarida “Ziyonet” tarmog‘i orqali diniy ekstremizmga qarshi immunitetni mustahkamlash, milliy qadriyatlarni targ‘ib qilishga qaratilgan maxsus elektron darslik va videodarslar ishlab chiqilmoqda. Bu esa raqamli muhitni ma’naviy dunyoqarashni shakllantirishda amaliy vosita sifatida samarali qo‘llash mumkinligini ko‘rsatadi[6].

Natijalar

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, tizimli yondashuv o‘quvchilarning ma’naviy dunyoqarashini rivojlantirishda ta’lim jarayonini yaxlit va izchil tashkil etishga xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar esa o‘quvchilarda mustaqil bilim olish, tanqidiy fikrlash va ma’naviy qadriyatlarga ongli munosabatni shakllantirish imkonini beradi. Xalqaro va milliy tajribalar shuni ko‘rsatmoqdaki, raqamli vositalar nafaqat bilim, balki ma’naviy-axloqiy kompetensiyalarni ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, tizimli yondashuv va raqamli texnologiyalar uyg‘unligi o‘quvchilarda vatanparvarlik, bag‘rikenglik va ijtimoiy mas’uliyat kabi fazilatlarni mustahkamlaydi. Demak, ularning integratsiyasi zamonaviy ta’limning muhim pedagogik zaruriyati hisoblanadi. Tizimli yondashuv va raqamli texnologiyalarning integratsiyasi o‘quvchilarning ma’naviy dunyoqarashini rivojlantirishda samarali yo‘nalish ekanligi aniqlanmoqda. Bu esa ta’lim tizimida nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo‘lib, pedagogik jarayonni innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi[7].

Xulosa va bibliografiya

O‘tkazilgan tadqiqotlar va muhokamalar shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilarning ma’naviy dunyoqarashini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. Tizimli yondashuv ta’lim jarayonini yaxlit tizim sifatida ko‘rib, maqsad,

mazmun, metod va vositalarning uzviyligini ta'minlaydi. Raqamli texnologiyalar esa o'quvchilarning ma'naviy qadriyatlarga oid bilimlarini mustahkamlash, ularni tanqidiy fikrlashga yo'naltirish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ongli munosabatni shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Xalqaro tajriba (Janubiy Koreya, AQSh, Yevropa mamlakatlari) hamda O'zbekiston ta'lim amaliyoti shuni tasdiqlaydiki, raqamli ta'lim vositalari faqat bilim olish samaradorligini emas, balki o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Shu bois tizimli yondashuv va raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirish o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning dolzarb pedagogik zaruriyati hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Xoliqberdiyev K. Raqamli ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: O'zMU nashriyoti, 2021.
3. Xoshimov K., Nishonova S., Inomova M., Hasanov R. Pedagogika tarixi. – T.: "O'qituvchi", 1996. – 79-bet.
4. Toshkanov N. B. Ta'lim va tarbiyaning barcha ta'lim bosqichlarida uzviyligini ta'minlash – muhim masala. // Yangi O'zbekistonda ma'rifatli shaxs tarbiyasi: muammo va yechimlar: Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: "Ganjina" nashriyoti, 2023. – 636-bet.
5. Shodmonov Sh. va boshq. Innovatsion pedagogika. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022.
6. Ismoilova Durdona G'ulom Qizi (2024). TALABALARNI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYASIDA ABU HOMID G'AZZOLIY ASARLARINING TUTGAN O'RNI. *Research Focus*, 3 (12), 109-114. doi: 10.5281/zenodo.14532269
7. Shavkatovna, X. M. (2025). Pedagogik nazorat va baholash. *ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI*, 2(6), 124-126.
8. Shavkatovna, X. M., & Akbarovna, N. D. (2024). GENDER YONDASHUV ASOSIDA TALABA-QIZLARDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(35), 494-498.
9. Shavkatovna, X. M. (2024). GENDER TENGLIKNING HUQUQIY VA IJTIMOY ASOSLARI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(35), 499-504.

10. Shavkatovna, X. M. (2024). GENDER YONDASHUV ASOSIDA TALABA-QIZLARDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH. *Research Focus*, 3(11), 124-128.
11. Shavkatovna, X. M., & Qizi, S. R. B. (2024). INKLYUZIV TA'LIM: GLOBAL TAJRIBA VA O'ZBEKISTON MODELI. *Research Focus*, 3(11), 117-123.